

Struktura organów władzy Republiki Kuby na podstawie ustawy zasadniczej

Streszczenie

Artykuł ma na celu analizę i omówienie struktury organów władzy Republiki Kuby i ich kompetencji na podstawie konstytucji państwa. Ustawa zasadnicza uchwalona została w 1976 r. i była nowelizowana w latach: 1992, 1993 i 2002. Jak wskazano w preambule konstytucji, ustrój państwa bazuje na modelach marksistowskim i leninowskim w połączeniu z tradycją latynoamerykańską i specyficznymi uwarunkowaniami historycznymi, w jakich był fundowany.

Warto odnotować także fakt, że w polskiej literaturze tematyka ta nie jest zbyt obszernie opisana – ostatnie wzmianki nt. kubańskiej konstytucji pochodzą z 1992 r., a więc nie obejmują wszystkich nowelizacji. Z tego powodu autorka sięga do zagranicznych źródeł i powołuje się na oficjalne strony internetowe kubańskiego rządu oraz kubańskie blogi polityczne.

Słowa kluczowe

Kuba, Republika Kuby, konstytucja, ustawa zasadnicza, struktura organów władzy

Abstract

The article is about to analyze and present the structure of the authorities of the Republic of Cuba and their powers under the Constitution of the state. The Basic Law was adopted in 1976 and was amended in the years 1992, 1993 and 2002. As indicated in the Preamble to the Constitution, the state system is based on Marxist and Leninist models in conjunction with the Latin American tradition and the specific historical circumstances in which it was endowed.

It is worth noting the fact that in Polish literature this subject is not too extensively described – last mention on Cuban constitution came in 1992, so it do not include all the amendments. For this reason, the author reach to the foreign sources and refers to the official websites of the Cuban government and the Cuban political blogs.

Key words

Cuba, Republik of Cuba, Constitucion, Structure of the authorities

Wstęp

Jak stanowi Konstytucja Republiki Kuby, kraj ten jest „niezależnym i suwerennym państwem socjalistycznym mas pracujących”¹. Jednolitym suwerenem pełniącym

¹ J. Czajkowski, *Konstytucja Republiki Kuby z 24 lutego 1976 r. ze zmianami przyjętymi przez Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej na XI okresie sesji zwyczajnych III legislatury w dniach 10, 11, 12 lipca 1992 r.*, Kraków 2002, s. 31.

władzę zwierzchnią jest lud, czyli owe masy pracujące, i to z ich woli wyłania się władza państwowa². Już w tych słowach nietrudno dostrzec analogię do konstytucji innych państw demokracji ludowych, jak chociażby Związku Radzieckiego³. Wpływy idei marksistowskich i leninowskich w połączeniu ze specyfiką latynoamerykańską oraz uwarunkowaniami historycznymi – ujęte w Preambule Konstytucji Republiki Kuby – dają efekt w postaci bardzo specyficznego ustroju państwa.

Kiedy po obaleniu dyktatury Batisty w 1959 r. po władzę sięgnął Fidel Castro, rozpoczął od dostosowania ówczesnej konstytucji do zmian ustrojowych, które planował wprowadzić. Jako jedno z pierwszych zostało zniesione prawo do wolnych i demokratycznych wyborów. Konstytucja nie została wówczas uchylona, lecz zastąpiona ustawą podstawową (*Ley Fundamental de 1959*), która była regularnie uzupełniana ustawami i dekretemi⁴. Nieodłączną częścią ustawy podstawowej były cztery ustawy konstytucyjne dotyczące kolejno: reformy rolnej (z 1959 r.), nacjonalizacji szkolnictwa, reformy miejskiej i drugiej reformy rolnej (z 1963 r.)⁵.

Choć prace nad ustawą zasadniczą trwały od początku lat 60., konstytucja fundująca nowy ustrój weszła oficjalnie w życie dopiero 24 lutego 1976 r. W pełni zaczęła obowiązywać jednak pod koniec roku. Na jej mocy, a także nowelizacji z 1992 i 1993 r, głównymi organami władzy w Republice stali się: Przewodniczący Rady Państwa i Szef Rządu, Zgromadzenie Narodowe, Rada Państwa i Rada Ministrów. Głową państwa od 2 grudnia 1976 r. do 19 lutego 2008 r. był Fidel Castro. 31 lipca 2006 r. Przewodniczący Rady Państwa tymczasowo przekazał władzę swojemu bratu, Raulowi. Oficjalnym powodem wycofania się z życia politycznego były problemy zdrowotne. W wyniku długotrwałej choroby Fidela Castro, na mocy art. 94 Konstytucji Republiki Kuby, 24 lutego 2008 r. nową Głową Państwa został generał Raúl Castro⁶.

Do organów władzy należą m.in.: Przewodniczący Rady Państwa, Pierwszy Zastępca Przewodniczącego Rady Państwa, Rada Państwa, Zastępca Prezesa Rady Państwa, Sekretarz Rady Państwa, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Zastępca Prezesa Rady Ministrów, zastępcy Prezesa Rady Ministrów, Sekretarz Komitetu Wykonawczego Rady Ministrów, ministrowie poszczególnych resortów i ich zastępcy⁷.

² Por. A. Ławniczak, *Ustroje polityczne państw latynoamerykańskich*, Wrocław 2008, s. 173.

³ *Ibidem*, s. 173 i n.; zob. P. N. Nogueira Da Silva, *Sistemas de gobierno en América Latina*, [w:] K. Complak (red.), *Europa del Este – América Latina*, Wrocław 2002, s. 277–284; zob. K. Complak, *Parlament we współczesnej Ameryce Łacińskiej*, Wrocław 1994, s. 37 i n.

⁴ Por. L. C. Backer, *Cooperative as a Proletarian Corporation: The Global Dimensions of Property Rights and the Organization of Economic Activity in Cuba*, The. 2013; W. Paduch, *System polityczny Republiki Kuby*, <http://www.psz.pl/tekst-10655/Wojciech-Paduch-System-polityczny-Republiki-Kuby> [dostęp 21.06.2013].

⁵ T. Mołdawa, *Konstytucja Republiki Kuby*, Wrocław 1978, s. 8–12.

⁶ W. Paduch, *op. cit.*

⁷ *Cuba*, <https://www.cia.gov/library/publications/world-leaders-1/CU.html> [dostęp 29.03.2014].

dot. zmiany przepisów celnych; *Decreto-Ley de Zonas Francas y Parques Industriales*¹⁴ dot. rozwoju stref wolnocłowych i parków przemysłowych; *Decreto-Ley No. 197 Sobre Las Relaciones Laborales Del Personal Designado Para Ocupar Cargos de Dirigentes y de Funcionarios*¹⁵ dot. tworzenia i rozwoju stref wolnocłowych oraz parków przemysłowych; *Decreto-Ley No. 154/94 de 6 de septiembre. Del Divorcio Notarial*¹⁶ dot. rozwiązywaniu niektórych spraw rozwodowych; *Decreto-Ley No. 68 (14 de mayo de 1983)*¹⁷ dot. wynalazków, odkryć naukowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych i nazw pochodzenia; *Decretos- Leyes Nos 196 Sistema de Trabajo con los Cuadros del Estado y del Gobierno y 197, Sobre las Relaciones Laborales del Personal Designado para ocupar Cargos de Dirigentes y de Funcionarios*¹⁸ dot. zaostżenia kar dla łamiących prawo pracowników administracji publicznej.

Uchwalone w konstytucji uprawnienia Przewodniczącego Rady Państwa dały mu wyjątkowo silną pozycję w systemie organów państwowych. Wyraźny wpływ idei Marksa, Engelsa i Lenina, połączony z prezydenckim systemem jako formą rządów, zagwarantowały mu pełną niezależność władzy. Zaznaczenie w preambule: „postanawiamy nieść naprzód triumfalną Rewolucję Moncady, Grammy, Sierry i Giron, kierowaną przez Fidela Castro”¹⁹ a priori gwarantowało startującemu w wyborach Castro pewną pozycję w strukturach rządu²⁰.

Konstytucja z 24 lutego 1976 r. (z późniejszymi zmianami) nie przewiduje w żadnym ze swoich artykułów możliwości odwoływania głowy państwa. Jedyna wzmianka to art. 94, który mówi jednak o zastąpieniu, a nie odwołaniu *Presidente* w trzech ewentualnościach: „w przypadku nieobecności, choroby lub śmierci Przewodniczącego Rady Państwa, zastępuje go Pierwszy Wiceprzewodniczący”²¹. Należy podkreślić tu fakt, iż tak silna pozycja głowy państwa nie występuje w konstrukcjach ustaw zasadniczych innych państw ustroju socjalistycznego.

26Itemid%3D91&ret=j&q=decreto%20Ley%20del%20Presidente%2Bcu&ei=UQ3bTZHXDs3dsgb0vuzkDg&usq=AFQjCNHjZ11FAWhOED6zufSb5t4wJlIF6w&cad=rja [dostęp 19.05.2011].

¹⁴ *Decreto Ley de Zonas Francas y Parques Industriales*, <http://www.cuba.cu/negocios/DL165E.htm> [dostęp 17.04.2013].

¹⁵ *Decreto Ley no. 197 sobre las Relaciones Laborales del Personal Designado Para Ocupar Cargos de Dirigentes y de Funcionarios*, http://fcmfajardo.sld.cu/recursos_humanos/decreto-ley_197_15_10_99_dirigentes%20y%20funcionarios.pdf [dostęp 17.04.2013].

¹⁶ *Decreto Ley No. 154/94 de 6 de septiembre. "DEL DIVORCIO NOTARIAL*, www.gacetaoficial.cu/utiles/divorcio%20notarial.doc [dostęp 17.04.2013].

¹⁷ *Decreto Ley No. 68 (14 de mayo de 1983)*, <http://www.ocpi.cu/doc/legis/LEY68.pdf> [dostęp 17.04.2013].

¹⁸ *Decretos Leyes Nos. 196*, http://fcmfajardo.sld.cu/recursos_humanos/decreto_ley_236.pdf [dostęp 17.04.2013].

¹⁹ J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 29–30.

²⁰ J. J. Linz, A. Valenzuela, *The failure of presidential democracy*. Vol. 1. JHU Press, Baltimore 1994.

²¹ L. C. Backer, *op. cit.*; zob. J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 66.

2. Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej (*La Asamblea Nacional del Poder Popular*)

Najważniejszym organem władzy „wyrażającym suwerenną wolę całego ludu”²² jest jednoizbowe Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej (art. 69 konstytucji i nast.²³). W skład Zgromadzenia Narodowego wchodzi obecnie 614 członków, wybieranych bezpośrednio z list Komunistycznej Partii Kuby na pięcioletnią kadencję. Listy kandydatów muszą być wcześniej zaakceptowane przez specjalne komisje.

Zgromadzenie Narodowe stanowi najważniejszy organ władzy legislacyjnej (art. 70 konstytucji). Wszystkie sesje Zgromadzenia Narodowego są jawne, z wyjątkiem mających na celu bezpieczeństwo państwa. Zgromadzenie zbiera się dwa razy w roku na kilkudniowych sesjach plenarnych, w celu zatwierdzenia podjętych już przez Radę Państwa czy Radę Ministrów decyzji. Zgromadzenie może także zwołać sesję nadzwyczajną, jeśli wymaga tego sytuacja w kraju.

Zgromadzenie Narodowe ma ponadto prawo do: zmiany konstytucji zgodnie z art. 137 ustawy zasadniczej, wyboru *Presidente*, *Vicepresidente* i Sekretarza Zgromadzenia Narodowego, najważniejszych członków Najwyższego Trybunału Ludowego i innych członków Rad oraz wskazywania kandydata na ministra sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego (w rzeczywistości kandydata mianuje Rada Ministrów bądź Rada Państwa, a regulowane jest to poprzez specjalne ustawy) oraz członków Rad i Najwyższego Trybunału Ludowego. Zgromadzenie może przeprowadzać referendum, uchylać lub uchylać akty prawne o charakterze powszechnie obowiązującym, a także sprawować kontrolę nad organami państwa i rządu. Do funkcji tego organu kolegialnego należą także sprawy związane z: kierunkiem rozwoju gospodarczego, systemem monetarnym, planowaniem i uchwalaniem budżetu państwa oraz oceną i podejmowaniem uchwał dotyczących sprawozdań finansowych przedstawianych przez najwyższe organy władzy państwowej i rządowej. W czasie pokoju i wojny Zgromadzenie Narodowe jest odpowiedzialne za kierowanie polityką zagraniczną oraz za obronę narodową. Do kompetencji uchwałodawczych należą: uchylanie lub zmiany aktów prawa powszechnie obowiązującego ustanowionych przez inne organy władzy, a niezgodnych z konstytucją, zarządzanie przeprowadzenia referendum w sytuacjach określonych przez ustawę zasadniczą lub z własnej inicjatywy. Zgromadzenie stanowi o amnestii oraz ma inne kompetencje przyznawane przez konstytucję lub ustawy²⁴.

²² H. C. Adams, *Fighting an uphill battle: race, politics, power, and institutionalization in Cuba*, „Latin American research review” 2004, 39.1, s. 168–182; J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 58.

²³ I. Saney, *Cuba: A revolution in motion*, Fernwood Pub. 2004.

²⁴ L. Forero-Nino, *Cuban Government Approves Guidelines to Reform Cuba's Economic Model and Develops an Implementation Strategy*, „Law & Bus. Rev. Am.” 2011, 17, s. 761.

Jedne z ostatnich wyborów do Zgromadzenia Narodowego Władzy Ludowej odbyły się 20 stycznia 2008 r. W ich wyniku (co charakterystyczne dla ustroju komunistycznego) wszyscy ubiegający się kandydaci uzyskali mandaty. „Wybory zostały ostro oprotestowane przez kubańskich opozycjonistów. Tego wydarzenia nie można nazwać wyborami ani głosowaniem – oświadczyła Sylvia Iriondo, szefowa działającej w Miami organizacji Matki i Kobiety Przeciwko Represjom walczącej o przywrócenie podstawowych wolności oraz demokracji i suwerenności Kuby²⁵. Masowo zaprotestowali również inni Kubańczycy żyjący na emigracji. Do udziału w głosowaniu było uprawnionych 8,4 mln Kubańczyków z ogólnej liczby 11,3 mln mieszkańców Kuby. Prawa wyborcze, co prawda, przysługują osobom, które ukończyły 16. rok życia, jednak w praktyce władzę sprawuje partyjna „gerontokracja”, a nieliczni przedstawiciele młodego pokolenia są jedynie listkiem figowym władzy reklamującej się ostatnio „otwarcie na młodzież”²⁶.

Warto zwrócić uwagę na fakt „nakładania” się kompetencji *Presidente* i Zgromadzenia Narodowego. Przedstawianie kandydatów na stanowiska ministerialne, powoływanie ich i odwoływanie przez Szefa Rządu, a z drugiej strony powoływanie rządu przez Zgromadzenie Narodowe następuje tylko na wniosek głowy państwa. *Presidente* kieruje polityką Rządu i całego państwa oraz ma uprawnienia do wydawania dekretów, które mogą dotyczyć ustaw uchwalanych przez Zgromadzenie Narodowe. Mając uprawnienia do kontroli ministerstw centralnych organów administracji oraz inne kompetencje wymienione w art. 93 konstytucji, *Presidente* jest „dominującą jednostką w funkcjonowaniu systemu politycznego”²⁷.

3. Rada Państwa (El Consejo de Estado)

Zgromadzenie Narodowe wybiera spośród siebie Radę Państwa (art. 89–94 Konstytucji Republiki Kuby), w której skład wchodzi 31 członków: przewodniczący, pierwszy wiceprzewodniczący, pięciu wiceprzewodniczących, sekretarz oraz 23 pozostałych członków (art. 74 konstytucji). Kadencja organu kolegialnego trwa pięć lat. Decyzje Rady Państwa zapadają zwykłą większością głosów (art. 92 konstytucji)²⁸.

²⁵ M.A.R. *Por Cuba Madres y Mujeres anti-represión por Cuba*, http://www.marporcuba.org/laorganizacion/Boletines/Boletin_POR_CUBA_40_octubre.pdf [dostęp 19.04.2013].

²⁶ Zob. P. Henzel, *Kuba – wyborczy kabaret w tropikalnym gulagu*, <http://www.stosunki.pl/?q=node/374> [dostęp 18.04.2013].; P. Roman, *Representative government in socialist Cuba*, „Latin American Perspectives” 1993, s. 7–27; zob. *Represje na Kubie się nasilają*, <http://info.wiara.pl/doc/402105.Represje-na-Kubie-sie-nasilaja> [dostęp 18.04.2013].

²⁷ H. C. Adams, *op. cit.*, s. 168–182; J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 20–2, 58, 65–67.

²⁸ Por. J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 17–18, 59, 64–66.

W stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych Rada Państwa jest „najwyższą reprezentacją państwa kubańskiego”²⁹, czyli sprawuje władzę jako kolegialny organ państwa. Rada Państwa wybiera i mianuje członków Rady Ministrów, choć w rzeczywistości to Szef Rządu wskazuje każdą nominację jako przewodniczący Rady. Organ obraduje pomiędzy sesjami plenarnymi Zgromadzenia Narodowego „reprezentując je i wykonując jego zalecenia”³⁰.

Do głównych zadań Rady Państwa (art. 90 konstytucji)³¹ należy: ratyfikowanie bądź odrzucanie traktatów międzynarodowych, korzystanie z prawa do inicjatywy gospodarczej, zawieszenie stosowania aktów prawa powszechnie stosowanego w przypadku stwierdzenia niezgodności z konstytucją, co dotyczy zarówno organów państwowych jak i administracji państwowej i rządowej. Wśród kompetencji organu wymienić należy także: ustalanie daty wyborów dla okresowego odnawiania składu Zgromadzenia Narodowego Władzy Ludowej, zwoływanie sesji nadzwyczajnych ZN, ustalanie powszechnie obowiązującej wykładni prawa oraz stanowienie dekretów z mocą ustawy w sytuacjach określonych w ustawie zasadniczej.

W sprawach dotyczących wymiaru sprawiedliwości kompetencje organu kolegialnego są następujące: uchwalanie wytycznych dla wymiaru sprawiedliwości przekazywanych sądom za pośrednictwem Rady Rządzącej Najwyższego Trybunału Ludowego, uchwalanie wytycznych dla Prokuratury Generalnej Republiki, a także stosowanie prawa łaski.

Rada ma uprawnienia do: odwoływania przedstawicieli dyplomatycznych Kuby w innych krajach, a także przyjmowania przedstawicieli i ambasadorów obcych krajów na Kubie, do kierowania polityką obrony narodowej w czasie pokoju i wojny oraz zarządzania mobilizacji w przypadkach określonych w ustawie.

Pozostałe uprawnienia organu to m.in.: powoływanie komisji określonych w ustawie zasadniczej, nadawanie orderów i tytułów honorowych, uchwalanie swojego regulaminu, a także inne kompetencje przekazane przez konstytucję i ustawy lub zlecone przez Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej³².

4. Rada Ministrów (*El Consejo de Ministros*)

Rada Ministrów jest zarówno najwyższą władzą wykonawczą, jak i najważniejszym organem administracyjnym rządu Republiki Kuby (art. 95 Konstytucji). Skład

²⁹ S. Fernandes, *Cuba represent!: Cuban arts, state power, and the making of new revolutionary cultures*, Duke University Press Durham 2006.

³⁰ E. González, *Political succession in Cuba*, „Studies in Comparative Communism” 1976, 9.1, s. 80–107.

³¹ H. J. Berman, Van R. Whiting, *Impressions of Cuban law*, „The American Journal of Comparative Law” 1980, s. 475–486.

³² J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 65–67.

Rady to: głowa państwa, którą jest Przewodniczący Rady Państwa, pierwszy wiceprzewodniczący (który jest także pierwszym wiceprzewodniczącym Rady Państwa), wiceprzewodniczący, ministrowie, sekretarz oraz pozostali członkowie (status nadaje ustawa – art. 96 konstytucji)³³.

Priorytetem Rady Ministrów (art. 98 konstytucji) jest kształtowanie i prowadzenie polityki wewnętrznej i zewnętrznej, socjalnej, gospodarczej oraz kulturalnej. Komitet Wykonawczy między posiedzeniami rządu może pełnić funkcję Zgromadzenia Narodowego.

Do kompetencji Rady Ministrów należy³⁴: kierowanie działaniami wytyczonymi przez Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej związanymi z najważniejszymi kierunkami rozwoju, takimi jak: gospodarka, nauka, zdrowie, kultura, system monetarny i kredytowy oraz obrona narodowa i ochrona praw obywatelskich. Zadania RM to także: opracowywanie i przedkładanie projektów ustaw (w tym budżetu) do Zgromadzenia Narodowego Władzy Ludowej lub Rady Państwa oraz nadzór nad wprowadzaniem ustaw i uchwał tudzież aktów wykonawczych do ustaw Zgromadzenia Narodowego Władzy Ludowej (również dekretów z mocą ustawy) i rozporządzeń Rady Państwa, a także innych organów określonych w ustawach. Rada Ministrów kieruje polityką zagraniczną, zawiera umowy i traktaty międzynarodowe ratyfikowane w późniejszym etapie przez Radę Państwa. Rada kieruje administracją państwa, ocenia działalność poszczególnych organów – od administracji centralnej do lokalnej – oraz sprawuje nadzór nad działaniami w przypadku klęsk żywiołowych, a także kontroluje działalność Zgromadzeń Lokalnych Władzy Lokalnej w przypadku, gdy istnieje możliwość, że działalność narusza ustawy i obowiązujące akty prawne lub interesy innych społeczności lokalnych oraz ogólne interesy kraju. Rada powołuje i odwołuje urzędników na zasadach określonych w ustawach oraz komisje, którym zleca wykonywanie ustalonych zadań. Rada Ministrów uchyla decyzje szefów organów administracji podporządkowanych administracji centralnej, jeżeli naruszają wymagające obligatoryjnego wykonania akty prawne hierarchicznie wyższe. Gremium jest odpowiedzialne za wykonywanie wszelkich innych zadań zleconych przez Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej lub Radę Państwa. Organizację i funkcjonowanie Rady Ministrów określa ustawa³⁵.

Członkowie RM, w ramach swoich kompetencji, uczestniczą w posiedzeniach Rady Ministrów z prawem zabierania głosu i głosowania, przedstawiania projektów

³³ J. Corrales, *The gatekeeper state: limited economic reforms and regime survival in Cuba, 1989–2002*, „Latin American Research Review” 2004, 39.2, s. 35–65.

³⁴ B. Visser, O. H. Swank, *On committees of experts*, “Tinbergen Institute Discussion Paper” 2005, No. 05-028/1; J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 18, 67–68.

³⁵ *Ibidem*, s. 67–68.

ustaw, dekretów z mocą ustawy, dekretów, postanowień, uchwał i wszelkich innych wniosków, które uznają za potrzebne.

Rolą Rady Ministrów jest także mianowanie, zgodnie z ustawą, odpowiednich urzędników. Całość uprawnień RM określa konstytucja oraz inne ustawy. Gabinet Rady Ministrów został utworzony na mocy ustawy nr 1323 z 1976 r., a zmieniony dekretem z mocą ustawy nr 31 z 1980 r. i następnie uchylony dekretem z mocą ustawy nr 67 z roku 1983. Kolejna zmiana aktu prawnego to reforma strukturalna, która nastąpiła w 1994 r. Uchwalono wówczas dekret z mocą ustawy nr 147, który usuwał komitety i dostosowywał strukturę rządu do zmian gospodarczych (po upadku ZSRR). Obecnie najważniejszym aktem prawnym jest dekret z mocą ustawy o organizacji i funkcjonowaniu Rady Ministrów (*Decreto-Ley 272, de 16 de julio de 2010*), który m.in. opisuje procedurę wykonywania inicjatywy ustawodawczej, sposób podejmowania decyzji oraz stosunków rządu z resztą organów centralnych, a także określa poszczególne zadania członków RM³⁶.

5. Ministerstwa

Ministerstwa dzielą się na: Ministerstwo Rolnictwa, Ministerstwo Strategicznego Przemysłu³⁷, Ministerstwo Budownictwa, Ministerstwo Kultury, Ministerstwo Handlu Wewnętrznego, Ministerstwo Gospodarki i Planowania, Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Finansów i Cen, Ministerstwo Sektora Żywnościowego, Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Inwestycji, Ministerstwo Współpracy z Zagranicą, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Łączności i Komunikacji, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Ministerstwo Przemysłu Lekkiego, Ministerstwo Zdrowia Publicznego, Ministerstwo Rewolucyjnych Sił Zbrojnych, Ministerstwo Nauki, Techniki i Środowiska, Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego, Ministerstwo Przemysłu Cukrowniczego, Ministerstwo Turystyki, Ministerstwo Transportu³⁸.

³⁶ *Consejo de Ministros de Cuba*, <http://www.cubagob.cu/> [dostęp 22.08.2014].

³⁷ Ministerstwo Strategicznego Przemysłu łączy wiele gałęzi m.in.: energetykę, produkcję i dystrybucję paliw, handel alkoholem, przetwarzanie i dystrybucję ropy naftowej i gazu, badania i eksploatację kopalni, badania geologiczne i inne; zob. R. Garfield, S. Santana, *The impact of the economic crisis and the US embargo on health in Cuba*, „American Journal of Public Health” 1997, 87.1, s. 15–20; G. V. Sierra, H. C. Campa, N.M. Varcacel, I.L. Garcia, P.L. Izquierdo, P.F. Sotolongo, G.V. Casanueva, C.O. Rico, C. R. Rodríguez, M. H. Terry, *Vaccine against group B Neisseria meningitidis: protection trial and mass vaccination results in Cuba.*, National Center for Biotechnology Information NIPH Ann. 1991; 14(2) 195-210 (1991); P. Maritza, M. Guadalupe Guzmán, R. Fernández, A. Llop, F. Orlando Dickinson, D. Pérez, R. Cruz, T. González, G. Estévez, H. González, P. Santos, G. Kouri, M. Andonova, R. Lindsay, H. Artsob, M. Drebot *West Nile virus infection in humans and horses, Cuba*, „Emerging infectious diseases” 2006, 12.6, s. 1022.

³⁸ *Cuba, op. cit.*

Kryzys gospodarczy, który jest coraz bardziej widoczny na Kubie, zmusił władze do podjęcia prób prywatyzacji i dużych cięć w administracji publicznej. Szacuje się, iż zapowiadana redukcja tylko w etapie początkowym obejmie 10% ogólnej liczby pracowników państwowych. W przyszłości na etat państwowy będą mogli liczyć jedynie pracownicy kluczowych sektorów, takich jak przemysł, rolnictwo, organy porządku publicznego i oświata. Pomysłem rządu na złagodzenie tak radykalnych cięć jest ograniczenie obostrzeń, które do tej pory obowiązywały osoby chcące prowadzić własną działalność gospodarczą. W perspektywie dopuszcza się nawet zakładanie spółdzielni, które będą zarządzane przez członków spółdzielni, a nie przez państwowych administratorów jak to jest obecnie³⁹.

Raúl Castro zwołał na 16–19 kwietnia 2011 r. zjazd partii komunistycznej, w czasie którego powiedział, iż Kuba „albo dokona zmian, albo utonie, ponieważ kończy się czas balansowania nad przepaścią”⁴⁰. Ogłaszane przez rząd komunikaty nie zawierają jednak precyzyjnych wytycznych i są bardzo ogólne. Ograniczono dostawy energii i paliw, a poszczególni ministrowie w odezwach wzywają mieszkańców do ograniczenia konsumpcji, wzmożonej produkcji i jeszcze dalej idących oszczędności. Przeprowadzona reforma rolna nie powiodła się z kilku powodów. Do głównych można zaliczyć fakt, że przejęta przez rolników ziemia stanowiła zaledwie kilka procent posiadanej przez państwo, a ponad 50% ziemi należącej do państwa nie jest uprawiane wcale. Na Kubie nie ma sklepów ogrodniczych, w których można nabyć nasiona, nawozy, preparaty do ochrony roślin oraz inne niezbędne środki i narzędzia do uprawy ziemi. Ministerstwo Rolnictwa nie określiło dokładnie zasad uprawy, zbioru i sprzedaży płodów rolnych. Winą za swoje niepowodzenia ministerstwo niezmiennie obarcza embargo USA, huragany, susze lub nadmierne opady deszczu⁴¹. Blisko 90% żywności sprowadza się z zagranicy. Wicepremier Jose Ramon Machado Ventura wzywa do wysyłania nawet mieszkańców miast na pola uprawne⁴².

Na spotkaniu rządu i Rady Państwa w kwietniu 2011 r. Raúl Castro przesunął zapowiadane masowe zwolnienia, nie podając jednocześnie terminu ich przeprowadzenia,

³⁹ Zob. *Strach padł na Kubę. Drakońskie zwolnienia w sektorze publicznym*, http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,8460515,Strach_padl_na_Kube_Drakońskie_zwolnienia_w_sektorze.html [dostęp 22.04.2013].; Zob. M. Stasiński, *Czy hydraulik i golibroda uratują komunizm na Kubie*, http://wyborcza.pl/1,76842,9169224,Czy_hydraulik_i_golibroda_uratuja_komunizm_na_Kubie.html [dostęp 25.04.2013].

⁴⁰ Zob. A. Mitraszewska, *Duch przedsiębiorczości kontra duch rewolucji*, http://wyborcza.biz/biznes/1,101716,9063408,Duch_przedsiębiorczosci_kontra_duch_rewolucji.html [dostęp 25.04.2013]; zob. *Kuba: Początek 500 tys. zwolnień w sektorze publicznym*, http://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/arttykul/kuba;poczatek;500;tys;zwolnien;w;sektorze;publicznym,136,0,747400.html [dostęp 24.04.2013].

⁴¹ Zob. F. Ravensberg, *La agricultura, eje de la reforma en Cuba*, http://www.bbc.co.uk/mundo/noticias/2011/04/110414_cuba_agricultura_sao.shtml [dostęp 23.06.2013].

⁴² Zob. M. Stasiński *Kuba chce przeżyć. Prezydent Castro obiecuje reformy*, http://wyborcza.pl/1,76842,9452109,Kuba_chce_przezyc_Prezzydent_Castro_obiecuje_reformy.html [dostęp 25.06.2013].

a jedynie informując, że pozostają częścią planu pięcioletniego. Oświadczył także, że Kuba zbyt długo ignorowała swoje problemy i musi obecnie podjąć bolesne decyzje, jeśli chce przetrwać. Jedyne pewne postanowienia podjęte w kwietniu podczas kongresu Komunistycznej Partii Kuby to decyzje dotyczące osób na najwyższych stanowiskach politycznych i państwowych. Ustalono, że będą mogły sprawować władzę maksymalnie przez dwie pięcioletnie kadencje⁴³.

6. Władza sądownicza

W myśl rozdziału XIII Konstytucji Republiki Kuby najwyższą władzę sądowniczą sprawuje Najwyższy Trybunał Ludowy (*Tribunal Supremo Popular*). Wymierzanie sprawiedliwości wywodzi się z woli ludu i w jego imieniu jest realizowane przez Sąd Najwyższy, co określa ustawa (art. 120 konstytucji). Sędziowie kubańscy są niezawisli oraz niezależni (art. 122 konstytucji). Na strukturę władzy sądowniczej składają się: Sąd Narodowy (Sąd Najwyższy), sądy prowincjonalne oraz sądy municypalne. Większość przestępców karanych jest przez te ostatnie.

Umieszczenie zwrotu „wymierzanie sprawiedliwości” i „wola ludu” w rozdziale XIII konstytucji może wskazywać na monteskiuszowski trójpodział władzy, (szczególnie że ustawa zasadnicza gwarantuje sądom niezawisłość i niezależność działania) jednakże w dalszych artykułach ustawodawca zaznaczył centralizację władzy znacząco ograniczającą wspomnianą wcześniej autonomię. Samodzielność i swobodę działania ogranicza hierarchicznie podporządkowanie Radzie Państwa i Zgromadzeniu Narodowemu. Warto mieć na uwadze fakt, że stojąc na czele Rady Państwa i Rady Ministrów, Przewodniczący (*Presidente*) ma niezwykle silne zabezpieczenie swojej pozycji w państwie, co dotyczy także jego umocowań do ingerencji w kwestie i struktury prawne.

Ustawa zasadnicza określa podstawowe zasady działania wymiaru sprawiedliwości – organizację sądów, zakres ich jurysdykcji i kompetencje, wymogi, które muszą spełniać sędziowie, sposób ich wyboru oraz warunki i procedurę ich odwoływania lub zawieszania (art. 120 konstytucji).

Najwyższą władzę sądowniczą w państwie (a zarazem orzeczniczą) sprawuje Najwyższy Trybunał Ludowy (art. 121 konstytucji) za pośrednictwem Prezydium Trybunału Ludowego (*Consejo de Gobierno del Tribunal Supremo Popular*)⁴⁴, który wprowadza wszelkie inicjatywy ustawodawcze z zakresu działania sądownictwa, w tym projekty ustaw i uchwał, oraz wydaje przepisy wykonawcze do aktów prawnych. Decyzje

⁴³ Więcej M. Krocak, *Socjalizm bez dotacji, kapitalizm bez rynku, czyli Kuba dziś i jutro*, „Acta Erasmiana” t. 5, *Varia*, M. Sadowski (red.), Wrocław 2013, s. 277–288.

⁴⁴ *Consejo de Gobierno del Tribunal Supremo Popular*, http://www.tsp.cu/consejo_de_gobierno-tsp [dostęp 14.08.2011].

prezydium są wiążące dla podległych im sądów, a orzecznictwa podlegają bezwarunkowemu wykonaniu przez instytucje państwowe, organizacje gospodarcze oraz przez samych obywateli (art. 123 konstytucji)⁴⁵.

Kolejną podstawową zasadą w organizacji kubańskiego systemu sądownictwa, zawartą w art. 124 ustawy zasadniczej jest to, że obok sędziów zawodowych (na tych samych prawach) obradują ławnicy. Osoby powołane na to stanowisko swoje obowiązki sprawują łącznie przez ok. miesiąc w roku, a z uwagi na wyraźnie podkreśloną w konstytucji rangę pracy ławników praca ta ma pierwszeństwo przed codzienną pracą zarobkową.

Kontrolą nad przestrzeganiem prawa przez obywateli zajmuje się Prokuratura Generalna. Jest ona podporządkowana Zgromadzeniu Narodowemu i Radzie Państwa, od których Prokurator Generalny otrzymuje wszelkie wytyczne dotyczące obecnych i przyszłych działań.

Prokurator Generalny i jego zastępcy są wybierani i odwoływani przez Zgromadzenie Narodowe Władzy Ludowej i to przed nim składają sprawozdania ze swojej działalności. Szczegółowy podział oraz kompetencje sądów zostały określone w 85 artykułach ustawy nr 82 z 1998 r. – Sądy Władzy Ludowej (*Ley de los Tribunales Populares Asamblea Nacional del Poder Popular*)⁴⁶.

Konstytucja oraz ustawy wyróżniają: Sąd Najwyższy Władzy Ludowej, Sądy Okręgowe, Sądy Gminne Ludowe oraz Trybunały Wojskowe⁴⁷.

Sąd Najwyższy Władzy Ludowej sprawuje jurysdykcję na całym terytorium kraju, ma swoją siedzibę w stolicy Republiki i składa się z przewodniczącego, wiceprzewodniczących, zawodowych izb, ławników oraz z Rady Zarządzającej, Izb Sprawiedliwości i jednostek administracyjnych.

Sądy Okręgowe obejmują swoją jurysdykcją terytorium każdej z prowincji oraz specjalny okręg *Isla de la Juventud*. W każdej prowincji posiadają jednostki administracyjne.

Sądy Gminne Ludowe są to Sądy Powszechnie, są pierwszą instancją (druga instancja to Sąd Okręgowy).

Trybunały Wojskowe zajmują się sprawami określonymi w odrębnej ustawie z 21 grudnia 2002 r. (*Ley No. 97 de Los Tribunales Militares*)⁴⁸. Kompetencje Trybunału

⁴⁵ J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 78–79; więcej: L. P. Sánchez, *Establishing the rule of law in Cuba*, [w:] L. P. Sánchez *Cuban Transition Project*, Institute for Cuban and Cuban-American Studies, University of Miami 2003.

⁴⁶ *Ley de los Tribunales Populares*, <http://www.gacetaoficial.cu/html/tribunalespopulares.html> [dostęp 28.05.2011].

⁴⁷ L. P. Sánchez, *op. cit.*; J. Czajkowski, *op. cit.*, s. 78–79; *Cuba*, http://www.cumbrejudicial.org/c/document_library/get_file?uuid=aa2c02bc-3430-4601-ba2a-8514a604eb2c&groupId=10124 [dostęp: 11.08.2014].

⁴⁸ *Ley No. 97 de los Tribunales Militares*, http://www.parlamentocubano.cu/index.php?option=com_content&view=article&id=309:ley-no97-de-los-tribunales-militares&catid=46:leyes&Itemid=79 [dostęp 29.05.2011].

dotyczą wydawania wyroków w sprawach dotyczących m.in.: nieprawidłowości w armii mających wpływ na bezpieczeństwo w kraju, braku dyscypliny i porządku w służbach wojskowych, naruszania prawa karnego w zakresie przewidzianym w ustawie.

Zakończenie

Celem tej pracy było przybliżenie problematyki konstytucjonalizmu kubańskiego na tle przemian historycznych, które dokonały się w tym kraju w wieku XX i XXI.

Zbierając materiały do pracy, w publikacjach polskojęzycznych zetknęłam się głównie z tekstami wydawanymi przed rokiem 1980, a więc z racji czasu, w jakim zostały napisane – nieobiektywnymi. W polskiej literaturze niewiele jest fachowych opracowań ważniejszych kubańskich aktów prawnych. Ostatnia nowelizacja konstytucji Kuby nastąpiła w 2002 r., natomiast ostatnia publikacja naukowa w języku polskim, zawierająca przetłumaczony tekst ustawy zasadniczej, dotyczy nowelizacji z 1992 r. Nie spotkałam się w języku polskim z analizą porównawczą wszystkich nowelizacji konstytucji, omówieniem poszczególnych ministerstw, zbiorem aktów prawnych takich jak rozporządzenia czy dekrety. Większość publikacji, które spotkałam, to dzienniki, pamiętniki czy podobne formy, które – choć czyta się je z zaciekawieniem – nie mogą stanowić podstawy pracy naukowej. Sporo książek dotyczyło sojuszy wojskowych, rewolucji czy historii wyspy. Z konieczności posiłkowałam się zatem stronami obcojęzycznymi – np. amerykańską stroną CIA, zawierającą pełną listę ministerstw i ważniejszych instytucji wraz z obsadą personalną poszczególnych stanowisk. Od kubańskich internautów dowiedziałam się, że na stronach *Central Intelligence Agency* zamieszczono informacje dotyczące nie tylko Szefa Rządu Republiki Kuby i poszczególnych jej ministrów, ale także dane dotyczące władz we wszystkich krajach świata. Podane informacje są aktualizowane co kilka dni. Kolejnym źródłem były strony rządowe Kuby (np. www.cubagov.cu, www.parlamento-cubano.cu, www.pcc.cu, www.tsp.cu), a nawet kubańskie blogi.

Zanalizowanie i porównanie poszczególnych konstytucji w tak szczupłej objętościowo pracy jest z konieczności ledwie zarysem bardzo rozległej problematyki, jednak mam nadzieję, że tekst ten wskazuje potencjalną wartość badań konstytucjonalizmu kubańskiego jako funkcji przemian społeczno-politycznych. Dwudziestowieczna historia Kuby to soczewka skupiająca procesy, które w innych krajach i regionach trwały znacznie dłużej, przez co nie stanowią tak skondensowanej próbki. Podkreślenia wart jest fakt, że proces konstytucyjny i zmiany na Kubie nadal trwają, ewoluują w kierunku takich przemian, które trudno dziś przewidzieć, a zatem ich obserwacja to dla konstytucjonalistów właściwie – wymagająca szczególnej metodologii – praca „na żywym organizmie”.

